

Svar på granskning av VA-verksamheten

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar förvaltningarnas yttrande som sitt eget och översänder det till revisionen.

Beskrivning av ärendet

Kommunrevisionen har genomfört en granskning av VA-verksamheten. Granskningens inriktning har varit att bedöma om kommunstyrelsen säkerställer att VA-verksamheten bedrivs i enlighet med gällande lagstiftning och principer för avgiftsfinansiering med särskilt fokus på självkostnadsprincipen, likställighetsprincipen samt särredovisning.

Utgångspunkten för granskningen har varit fem revisionsfrågor vilka återfinns nedan, punkt 1 till 5. I anslutning till respektive revisionsfråga framgår den kritik som revisorerna framför samt det bemötande som förvaltningarna föreslår. Förvaltningarnas bemötande utgör även svar på revisionens rekommendationer.

1. Säkerställer kommunstyrelsen att VA-taxan beräknas och tillämpas så att avgifterna inte överstiger VA-verksamhetens faktiska kostnader i enlighet med 30 § Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV)?

Kritik

Kostnadsavgränsningen fungerar, beräkningsmetoden är teknisk rimlig och förbättringar har genomförts. Men avsaknad av formellt beslutade principer och den historiska avvikelsen i internräntan utgör sammantaget brister som gör att kravet inte kan anses fullt uppfyllt.

Bemötande

Vi kan konstatera att kommunen fullgör sitt uppdrag enligt 30 § LAV att beräkna avgifter för VA-verksamhet på ett sådant sätt att dessa inte överstiger nödvändiga kostnader. Detta visar att kommunen följer de i lag beslutade principerna.

När det gäller avsaknad av brister av formellt beslutade principer så avser detta olika ställningstagande för hur beräkning ska ske avseende internräntesatser, avskrivningstider samt olika kostnadsfördelningar. I delar, som exempelvis avskrivningstider, finns delvis redan nu till del normerade regelverk att följa. Revisionen anser, avseende internränta samt kostnadsfördelningar, att det finns det skäl att tydligare beskriva beräkningar eller beräkningsgrunder. Här håller kommunen med revisionen och ska där se till att i skrift förtydliga. Kommunen kommer ta fram en handledning av vilken det framgår vilka interräntor som ska gälla, principer för kostnadsfördelning samt där även avskrivningstider behandlas.

2. Säkerställer kommunstyrelsen att VA-taxan tillämpas likvärdigt och rättssäkert mellan olika brukare i enlighet med 31 § LAV?

Kritik

Den formella tillämpningen fungerar – alla brukare i samma kategori betalar samma avgift. Men taxestrukturens fördelning mellan kundkategorier saknar dokumenterad kostnadsgrund, vilket begränsar möjlighet att fullt ut verifiera att likställighetsprincipen efterlevs.

Bemötande

Vi kan konstatera att kommunen fullgör sitt uppdrag, enligt 31 § LAV, att tillämpa avgiftsuttaget så att medborgare, utifrån den kategori de tillhör, betalar samma avgift.

Revisionen efterlyser en formell bedömning av om den indelning av medborgare som gjorts i olika kundkategorier äger relevans full ut. Kommunen har, som framgår av rapporten, sedan tidigare gjort grundliga utredningar och analyser till grund för rådande taxestrukturer och ser inte att det tillkommit omständigheter som gör att strukturen behöver ändras.

3. Säkerställer kommunstyrelsen att Va-verksamhetens intäkter och kostnader särredovisas korrekt i enlighet med 50 § LAV?

Kritik

Det lagstadgade kravet på särredovisning är uppfyllt och har varit det under hela granskningsperioden. Men bristerna i dokumentationen av fördelningsnycklar, den begränsade spårbarheten och avsaknaden av ett samlat beskrivande dokument gör att kravet på transparens inte kan anses fullt ut tillgodosett.

Bemötande

Vi kan konstatera att kommunen fullgör sitt uppdrag enligt 50 § LAV att tillse att VA-verksamhetens intäkter och kostnader särredovisas korrekt.

Revisionen efterlyser dock ett dokument som beskriver VA-ekonomins uppbyggnad i vilket då även bör ingå fördelningsnycklar för tekniska förvaltningens ledningskostnader. Kommunen har ingen synpunkt på detta och kommer, i den handledning som ska tas fram, beskriva VA-ekonomins uppbyggnad.

4. Säkerställer kommunstyrelsen att över- och underskott inom VA-verksamheten hanteras och regleras på ett sätt som är förenligt med självkostnadsprincipen och god ekonomisk hushållning?

Kritik

Revisionen menar att kommunstyrelsen till stöd del säkerställer att över- och underskott hanteras i enlighet med självkostnadsprincipen och god ekonomisk hushållning. Dock menar revisionen att det finns en avsaknad av formella riktlinjer som medfört ett överskridande av treårsperioden och att det funnits en avsaknad av hänsyn till principen om mellangenerationell konsekvens.

Bemötande

VA-verksamheten visade överskott 2020 och 2021 vilket sammantaget uppgick till 10 miljoner. Under åren 2022 till och med 2025 gick verksamheten med underskott som innebar att överskottet om 10 miljoner kronor var förbrukat vid halvåret 2025. Det framgår av både doktrin och rättspraxis att tre år är huvudregel för utjämning av över- eller underskott. Kommunen ser att en avvikelse, lite drygt två år, skett mot huvudregeln. För att framgent göra helt rätt kommer det framgå av den handledning som ska tas fram att över- och underskott bör regleras inom en treårsperiod.

5. Säkerställer kommunstyrelsen att beslutsunderlagen inför taxejusteringar är tillräckliga, korrekta och tydliga för att möjliggöra välgrundade beslut i fullmäktige?

Kritik

Revisionen skriver att underlag finns och kommunikation har skett. Men VA-taxan saknar en egen beslutspunkt, att kungörelsen inte nämner ärendet och att kommunfullmäktige inte får en helhetsbild av VA-ekonomin utgör sammantaget en brist som påverkar förutsättningarna för ett välgrundat beslut.

Bemötande

Att VA-taxan inte utgjort en egen beslutspunkt är inte en felaktighet såtillvida att detta skulle strida mot lagstiftningen. Det finns andra kommuner, t.ex. Jönköpings kommun där VA-taxan ingår som en del av budgetbeslutet. Detta påverkar inte heller den enskildes möjlighet att överklaga denna del av ärendet. Vidare framgår av underlag till ärendet om budgetbeslut att ett delbeslut avser just VA-taxan. De ärenden, så även budgeten, av vilken VA-taxan var en del,

har anslagits och hållits tillgängligt helt i enlighet med kommunallagen varför såväl förtroendevalda samt allmänhet haft möjlighet att sätta sig in i denna beslutspunkt som lagstiftaren kräver.

Som ytterligare ett skäl till att VA-taxan borde hanteras som ett eget ärende för revisionen fram att avfallstaxan behandlas som en egen punkt. Denna taxa avser dock den kommunala avfallshanteringen som June Avfall & Miljö AB ansvarar för i Jönköping, Habo och Mullsjö kommuner. Dessa taxeintäkter påverkar inte den kommunala ekonomin och berör därmed inte heller kommunens budget varför det inte finns anledning att den behandlas under budgetärendet.

Kommunen tar dock till sig av kritiken att detta är en viktig taxa för medborgarna och, med tanke på de stora investeringar som nu görs, att den naturligtvis kommer vara högst intressant de närmsta åren. Av den anledning kommer ett övervägande göras om beslut avseende Va-taxan ska utgöra en egen beslutspunkt.

Tekniska förvaltningen samt kommunledningsförvaltning

Svante Modén
Teknisk chef

Greger Kjellman
Ekonomichef

Beslutet skickas till
Kommunrevisionen